

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacræ
Theologiæ Professoris, Cursvs Philosophicvs Vniversvs**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disput. XL. De Analogia Entis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

Quid sit sanitas.

sa, & pulsus ut iudicium. In eo igitur conveniunt duo hæc postrema, quod in obliquo sanitatem continent animalis, quam causat prima, secundum ostendit. Unde in eorum definitione necessarîo in obliquo ponitur sanitas animalis, ut medicina est quæ sanitatem causat animalis. At in definitione sanitatis antonomastice sumptæ seu animalis, nulla aliarum sanitatum fit mentio; definitur enim sanitas animalis, quod recta sit humorum coordinatio, & qualitatum temperamentum.

VIII. Quaedam Analoga principalis de creaturis dicuntur, quàm de Deo.

Notandum verò ex S. Thom. 1. p. q. 13. art. 6. corpore, aliqua prius & principalius de creaturis dici quàm de Deo, ea scilicet quæ de Deo dicuntur metaphoricè, metaphora à creaturis ad Deum translata. Sic, inquit ille, nomen leo de Deo dicitur metaphoricè, & significat Deum fortiter se habere in suis operationibus.

IX. Analogia proportionalitatis.

Aliud Analogorum genus est, quæ Analoga vocantur proportionalitatis, quorum nomen est commune, ratio verò per nomen significata proportionaliter eadem. Ad quorum explicationem. Notandum nomen proportio licet nunc ad quamcunque habitudinem unius rei ad aliam significandam extendatur, sicut & proportionalitas ad similitudinem quarumcunque dua-

rum proportionem, propriè tamèn significat habitudinem unius quantitatis ad aliam, ut cum quis dicit quatuor duplam habere proportionem ad duo, proportionalitas verò est proportio proportionum, ut cum dicimus, sicut se habent quatuor ad duo, ita octo ad quatuor. Unde in Analogia proportionalitatis requiruntur ad minimum tres termini, in d. nonnunquam inveniuntur quatuor, ut si dicatur, sicut se habent octo ad quatuor, ita sex ad tria.

Proportionalitas est proportio proportionum.

Hæc porrò Analogia, non semper tollit univocationem, ut in exemplis proximè allatis constat, ubi ratio dupli quaternario numero, octonario & senario est univoca. Quando verò ratio significata metaphoricè tantum est in altero, tunc tollitur univocatio, ut si quis dicat, sicut se habet visus hominis ad hominem, ita visus prati ad pratum.

X. Hæc Analogia non semper tollit univocationem.

Tandem observandum in Analogia proportionalitatis, seu attributionis improprie duas intervenire impositiones, alteram circa primarium analogatum, alteram circa secundarium, inter se tamen subordinatas. In quo nihilominus differunt ab Equivocis merè à casu, quæ licet duas similiter habeant impositiones, eas tamen temerè habent, & sine ulla subordinatione.

XI. In quo Analogia Proportionalitatis differt ab Equivocis.

DISPUTATIO XL.

De Analogia Entis.

SECTIO PRIMA.

An præscindi possit una ratio, vel conceptus Entis.

I. Negant aliqui posse abstrahi conceptum Entis.

Aliqui ne Ens univocum esse asserant, negant unum ab eo abstrahi conceptum posse: ita ex Thomistarum scholâ non pauci; Cajet. Opusc. hac super re, Ferrar. 1. cont. Gentes. c. 34. Ban. 1. p. q. 13. ar. 6. Fons. etiam 4. met. q. 2. c. 2. f. 4. Vasq. 1. p. d. 22. c. 5. & d. 114. c. 2. n. 6. Kub. tract. de Analog. n. 37. & alij. Argumenta postea afferentur cum solutionibus.

II. Datur unus conceptus Entis communis omnibus realibus.

Conclusio: Datur unus conceptus formalis, & obiectivus illi correspondens, abstractus ab omni ente reali, Deo, & creaturis, substantia accidente, & cæteris. Ita S. Thom. q. 1. de verit. ar. 1. corp. Scotus cum suis, & est longè communior inter recentiores opinio: tenet eam P. Suar. 1. met. d. 2. f. 1. & 1. P. Hurt. d. 9. log. f. 4. subf. 2. & d. 2. met. f. 5. P. Ariag. d. 22. log. 1. 1. subf. 2. saltem quoad conceptum formalem.

III.

Prima pars conclusionis constabit ex probatione secundæ, nam si obiectum actui correspondens sit unus aliquis conceptus obiectivus, non est cur conceptus formalis, seu actus non sit unus.

IV. Ratio est quæ illa omnia verè continentur in ratione Entis.

Secunda itaque conclusionis pars, quod unus datur conceptus obiectivus entis, probatur primò, nam licet ubi ratio per nomen Analogum significata propriè & intrinsecè non inest omnibus analogatis, una abstrahi ratio communis omnibus non possit; quia veram in eâ ratione convenientiam non habent (quæ tamen juxta omnes fundamentum est abstractionis conceptus alicujus communis) at ubi ratio significata inest omnibus verè & propriè, non est cur abstrahi ab illis ejusmodi conceptus nequeat. Confirmatur primò, secundum Dialecticos datur analogia propria, in cujus scilicet analogatis omnibus sit propriè ratio per nomen importata, quod tamen auctores hi negare coguntur, si enim concedatur, non est cur ea ratio abstrahi non possit, cum considerari possit non consideratis particularibus

rationibus, in quibus discrepant. Confirmatur secundò, nam à Dialecticis similiter omnibus Analogia in Analogiam attributionis dividitur, & conceptus communis, at juxta hanc sententiam secundum hoc membrum tollitur, ut constat, ergo.

Probatum secundò, Ens etiam juxta adversarios transcendit substantiam & accidens, cum sit unum ex transcendentibus voce illa Reubar comprehensis, ergo ratione distinguitur à substantiâ & accidente, patet consequentia, substantia non transcendit accidens & substantiam, sicut nec accidens transcendit substantiam & accidens, cum id quod aliud transcendit, ultimis ejus differentiis ratione nostrâ esse debeat intrinsecum, substantia autem realiter & intrinsecè inclusa non est in ultimâ differentiâ accidentis, nec è contrâ, ergo conceptus Entis, qui est conceptus transcendens, non est conceptus substantiæ & accidentis; ergo aliquid ipsis superius & latius patens, & quod utrique tanquam ratio communis conveniat.

V. Ens transcendit substantiam & accidens, ergo potest abstrahi.

Dices, conceptus Entis dicit substantiam vel accidens, ac propterea cuncta transcendit, omnia enim vel substantia sunt vel accidens. Contrâ, ergo rationale vel irrationale, spirituale vel materiale erunt termini transcendentis, nihil enim est quod non vel spirituale sit, vel materiale, rationale vel irrationale. Dices secundò, Ens immediatè & formaliter dicit accidens & substantiam. Contrâ, &

VI. Conceptus Entis non est substantia vel accidens.

Tertiò probatur conclusio, hæc est vera prædicatio, substantia est Ens, ergo Ens non dicit immediatè & formaliter substantiam & accidens, si enim animal formaliter & explicitè rationale diceret & irrationale, prædicari de homine non posset, quia prædicatum in se homini repugnans includeret; quâ de causâ nec vivens de lapide prædicatur nec animal de plantâ, Confirmatur, Ens est de intrinsecò & quidditativo conceptu substantiæ, sed accidens non est de intrinsecò & quidditativo conceptu substantiæ, ergo Ens in suo formali conceptu non includit accidens. Quod idem argumentum formari de substantiâ posset respectu Accidentis, licet enim dicere, substantia est Ens, non tamen substantia est accidens.

VII. Hæc prædicatio est vera substantia est Ens, ergo Ens non dicit formaliter Accidens.

SECTIO II.

Argumenta contententia abstrahi non posse unum conceptum Entis.

eminenter continere. His tamen non negatur res creatas esse, entitatemque à Chimærâ & negationibus distinctam habere. Sicut cum dicitur, nemo bonus nisi solus Deus, sensus non est bonitatem omnem in Angelis & hominibus. repertam metaphoricam merè esse & umbratilem, sed bonitatem Divinam quidquid boni est in creaturis, infinitis gradibus excedere.

Nemo bonus nisi solus Deus.

Objicies tertio; si detur ratio Entis ab inferioribus præcisa, sequi quamlibet particularem rationem esse compositam ex particulari ratione & ratione illâ communi, sicque processus dabitur in infinitum, nullusque omnino conceptus erit irresolubilis, illa enim particularis ratio est *Ens*, sicque ab illâ abstracteretur ratio *Entis*, & relinqueretur ratio *realis entis*, iterumque ab illâ eodem modo fieret abstractio, & sic in infinitum. Confirmatur, ex hoc sequitur genera generalissima non esse conceptus simplices, sed metaphysicè compositos.

VI.

Objic. si *Ens* abstrahatur à differentiâ sequi processum in infinitum.

Ad argumentum respondeo, nullum hic sequi processum in infinitum, ratio enim Entis abstracta ab aliquibus differentiis eadem operâ abstrahitur ab omnibus, unde quando denuò fit abstractio, non abstrahitur nova aliqua ratio Entis, sed eadem, nec à novis differentiis sed ab iisdem, nam antea abstrahatur ab omnibus, considerabat enim *ens* nullâ consideratâ differentiâ, quod est abstrahi ab omnibus. Ad confirmationem negatur sequela, cum enim *Ens* ultimas particularium Entium differentias transcendat, substantia, verbigratiâ, non componitur compositione metaphysicâ ex ratione communi Entis & modo *per se*, compositio enim metaphysica, propriè talis, partem petit extra partem, modus autem ille *per se* quæ est differentia substantiæ, includit essentialiter *Ens*, quod ipsum transcendit ut diximus, & infra clariùs constabit.

VII.

Ostenditur nullum *Ens* sequi processum in infinitum.

Objicies quarto; si abstrahatur unus conceptus Entis, abstrahatur etiam à seipso; sed hoc implicat, ergo: Major probatur, abstrahitur à differentiis, sed differentia formalissimè secundum ultimum sui sunt *Ens*, ergo si abstrahatur à differentiis, abstrahatur à seipso. Respondeo primò, distinguo majorem, abstrahatur à se contracto; seu à toto in quo ipsum essentialiter includitur, transeat major; à se eodem modo accepto, nego: id verò quoad hoc non majorem continet difficultatem, quàm quod *animal* abstrahatur ab *homine*, ibi enim consideratur in uno statu animal, scilicet abstractionis, ipso non considerato sub alio, nempe contractionis, non enim solum abstrahitur animal à rationali, sed etiam ab homine, ut supra in materiâ de præcisionibus, & universali vidimus ex S. Thoma.

VIII.

Objic. si *Ens* abstrahatur à differentiâ sequi processum in infinitum.

Responderi posset secundò, negando majorem, ad probationem, distinguo minorem, differentia secundum ultimum sui sunt *Ens tantum*, nego minorem; sunt *Ens contractum*, concedo: falsum enim est conceptum *per se* vel in alio, quæ differentia sunt substantiæ & accidentis, nihil dicere præter *Ens*, sicut falsum similiter est hominem nihil dicere, vel nihil in se habere aliud præter *Ens*, conceptus enim Entis conceptus tantum est potentis existere, sed certum est alios esse conceptus in homine præter posse existere.

IX.

Resp. secundò, *Ens* non abstrahitur omnino à seipso.

Dices, in homine vel equo nihil est quod non sit formalissimè *Ens*. Distinguo, quod non sit formalissimè *Ens tantum*, nego: quod non sit *Ens* simul cum alio conceptu, seu quod non sit *Ens contractum*, concedo. Imò hoc ipso quod dicitur *Ens contractum*, significat esse aliquem alium conceptum, qui sit extra conceptum *Entis*, licet *Ens* non sit extra conceptum illius. Abstrahitur ergo *Ens* à differentiis abstractione tantum inadæquatâ estque semper abstractio includentis & inclusi, *animal* verò licet abstrahatur etiam

X.

Quicquid est in homine vel equo est *Ens*, sed non *Ens tantum*.

I. Objic. non posse *Ens* abstrahi à differentiis cum semper in eis maneat.

II. Resp. hoc solum probare *Ens* abstractione mutua non posse abstrahi à differentiâ.

III. Ostenditur dari posse abstractionem non tantum in animalibus.

IV. Quòd sensus *Ens* creatum non sit *Ens* respectu Inveniens.

V. Solus Deus est necessarius, & per essentiam.

etiam ab homine per abstractionem includentis & inclusi, seu inadæquatam, à rationali tamen abstrahitur abstractione adæquatâ, ita ut utrumque considerari sine se mutuo possit.

SECTIO III.

Utrum transcendentia constituat Analogiam conceptus communis.

I. Prima sententia est negativa.

Negat P. Arriag. d. 1. l. 3. subf. 1. & multi ex recentioribus, qui proinde cum Scoto rationem Entis abstractam univocam Deo statuunt & creaturis; substantiæ & accidenti.

II. Transcendentia est duplex, re & ratione.

Notandum, transcendentiam esse duplicem, re, & ratione. Illa, quæ & transcendentia realis dicitur, omni illi convenit, quod cum alio à parte rei identificatur, sic animal differentiam rationalis, rationale animal transcendit. Transcendere ratione, seu secundum rationem, illud omne dicitur, quod ita se habet, ut nullus nec ratione præscindi conceptus possit, in quo formaliter non involvatur. Talis est conceptus Entis respectu omnium differentiarum quantumcunque enim præscindantur, in suo semper conceptu conceptum Entis involvunt, quantumcunque enim præscindantur, sunt aliquid formaliter, cum non sint nihil. Quod non ita contingit in animali respectu rationalis, hæc enim, ut dixi, adæquatè sunt invicem extra conceptum sui. Ex quo fit, ut inter animal & rationale, seu genus & differentiam compositio dari possit metaphysica, non tamen inter ens & differentias, quia per compositionem propriam addi aliquid ei debet quicum componit, quod in illo antea formaliter non erat, at cum differentiis addimus conceptum entis, nihil addimus quod in ipsis non formaliter inclusum antea habebatur.

III. Ad Analogiam conceptus communis sufficit Transcendentia.

Conclusio: Ad Analogiam conceptus communis sufficit transcendentia, quæ proinde tollit univocationem. Ita Vasq. 1. p. d. 22. c. 3. Fonf. 3. met. in comment. c. 3. tex. 10. Hurt. d. 9. log. f. 4. subf. 5. & alij. In hanc etiam sententiam inclinare videtur P. Suar. sequenti conclus. citandus. Probatur primò ex Aristotele 3. met. tex. 10. dicente, ens non esse genus, quia includitur in modis contrahentibus illud. Ex quibus verbis Aristotelis inferitur primò, secundum Aristotelem alio modo includi ens in modis seu differentiis ultimis, quam animal in suis modis & differentiis, rationali scilicet & irrationali, & aliam dari transcendentiam quàm realem. Inferitur secundò, juxta Aristotelem transcendentiam hanc seu inclusionem per rationem tollere univocationem conceptus communis, & constituere Analogiam. S. Thomas etiam de verit. ar. 1. corp. dicit non posse addi enti aliquid quasi extraneum, ad modum quo differentia additur generi, quia quilibet natura essentialiter est ens. Ex quo & aliis locis similibus S. Thomæ efficitur juxta mentem ipsius alio modo ens includi in differentiis, & eas transcendere, quam animal includit, & transcendit suas, rationale scilicet & irrationale.

Est sententia Aristotelis.

Est sancti Thomæ.

IV. Ratio à priori est, quia ratio Analogiæ in hoc consistit, quod conceptus abstractus sit partim idem, partim diversus, prout eo nomine significatur, sed ratio entis est partim eadem, partim diversa, prout eo nomine significatur, idque ob transcendentiam, ergo transcendentia constituit Analogiam: major est definitio rationis Analogæ: minor probatur, ratio entis abstracta est eadem, ut fatentur adversarij, nam in eâ sic consideratâ nulla apparet diversitas, rursus, in formali conceptu & ratione entis contractâ differunt res omnes, ut substantia & accidens &c. nam id per quod formaliter ratione nostrâ differunt, est ens: ergo

formaliter conveniunt omnia in ente, & in ente formaliter differunt, conveniunt in ratione entis abstractâ, differunt in eadem contractâ, sicque nomen est unum, & res per nomen significata, partim eadem, partim diversa.

Confirmatur, eo ipso quod ratio Entis transcendat, & necessariò ratione nostra includatur in ultimis differentiis substantiæ, & accidentis, est de essentiali & quidditativo differentiarum, illarum conceptu, & consequenter si illæ differentiæ sunt inæquales, ratio entis formalissimè inæqualis sit necesse est, & diversa, cum illæ ut inæquales & diversæ sint entia formaliter; cum ens in omni illarum prædicatione necessariò formaliter involvatur.

Secundò probatur conclusio: in hoc differunt prædicata transcendentia à non transcendentibus, quod transcendentia in inferioribus; seu contracta efficiantur intrinsecè & formaliter inæqualia, cum enim ultima, ratio per quam substantia differt ab accidente, sit formaliter ens, si illa differentia intrinsecè sit & quidditativè perfectior; ratio etiam entis in illâ secundum ultimam ejus rationem inclusa, necessariò erit perfectior, unde si differentiæ substantiæ & accidentis sint inæquales, ratio etiam entis in illis erit inæqualis, sicque est partim eadem, partim diversa.

Dices, differentiæ substantiæ & accidentis sunt intrinsecè & quidditativè inæquales, non tamen in ratione entis. Contrâ, si differant & sint inæquales secundum particulares suas differentias, & hæc etiam secundum ultimum sui sint ens formalissimè, necessariò differunt, & sunt inæquales per ens formalissimè, ac proinde ens etiam ratione nostrâ in ipsis est inæquale.

Dices, ergo ratio animalis erit partim eadem, partim diversa eo modo quo ens, Nego consequentiam, animal enim etiam ut contractum non est de quidditativo conceptu differentiarum, quippe quæ in conceptu suo intrinsecè & quidditativo, seu secundum rationem in qua differunt, non involvunt animal, & consequenter ratione nostrâ nã differunt per animal, sicque ratio animalis formaliter non est partim eadem, partim diversa, cum non exercentur diversitas formaliter in ratione per nomen animalis significatâ, quod tamen ad Analogiam requiritur.

Compositio ergo generis & differentiæ ad modum sit compositionis materiæ & formæ, ubi licet forma perficiat intrinsecè materiam, non tamen est de quidditativo ejus conceptu: sicut ergo materia dici potest intrinsecè magis à formâ viventis perfici, vel animâ rationali, quàm à formâ cadaveris aut aliâ ignobili; sic conceptus animalis perfectior est intrinsecè dum ad rationale contrahitur, quàm ad irrationale, non tamen perficitur in ratione animalis, sed per aliquid extraneum, ut loquitur S. Thomas supra, quod nimirum tam est extra ipsum metaphysicè, quàm forma extra materiam physicè; quod tamen longè aliter contingit in ente, ut ostensum est.

Hinc clarè solvitur quod opponit P. Arriag. citatus, num. 2. si enim hæc argumentatio valeat, Differentiæ formaliter sunt ens, sed differentiæ differunt formaliter, ergo differunt formaliter in ratione entis: hæc etiam inquit, argumentatio valebit, Homo formaliter est animal, sed homo formaliter differt à bruto, ergo animal formaliter differt à bruto, quæ tamen consequentia est falsa, ergo & præcedens.

At quis non videt hoc contra nos non facere? illa enim major propositio non est qua nos in nostrâ argumentatione utimur, sed hæc, Differentia secundum ultimum sui sunt ens, minor, sed differentiæ secundum ultimum sui differunt, evidenter sequitur, ergo differunt in ratione nostrâ.

V. Ratio Entis ob differentias quas inest, est formalissimè inæqualis.

VI. Ostenditur ultimus conceptus Entis esse formaliter inæqualem.

VII. Ultima differentia entis in ratione Entis inæqualis.

VIII. Non tamen hinc sequitur rationem Animalis esse analogam.

IX. Alio modo sic compositio Generis & Differentiæ, alio modo compositio Entis.

X. Obicitur, hinc inferri Animal formaliter differt à bruto.

XI. Ostenditur illam argumentationem non omnino facere contra rationem nostram.

rationis entis. Jam si simili formâ proponatur aliud argumentum, videbimus quam vim habeat: *Homo secundum ultimum sui est formaliter animal*, falsa primo statim aspectu apparet hæc propositio, cum enim secundum ultimum sui homo sit rationalis, sensus esset, *homo ut rationalis est formaliter animal*: quod secundum omnes est falsum: at admissâ transcendentia, differentia sunt formaliter ens etiam quoad ultimum sui, & hæc propositio est vera, *perseitas est formaliter ens*, hæc falsa, *rationale est formaliter animal*: cujus sola ratio est quod animal non transcendat rationale, seu suas differentias, sicut ens transcendit suas.

XII. Opponit idem secundò, nu. 26. Differentia sunt ens, & aliquid aliud; ergo licet differant formaliter, non sequitur differre per ens, sed per illud aliud. Distinguo antecedens, differentia sunt ens & aliquid aliud, quod aliud sit formalissimè ens, concedo antecedens; quod non sit formalissimè ens, nego. Sicut si ruber color in ultimâ etiam differentia includeret formaliter seu ratione nostrâ rubedinem, à quocunque differt, per rubedinem differat necesse est. Unde negatur consequentia, si enim illud aliud quantumcunque præscindatur, sit formalissimè ens, si per illud differant, differunt necessariò in ratione entis. Aliter res se habet in animali & rationali, ut dictum est, homo enim ita est animal & aliquid aliud, ut illud aliud nempe rationale, non sit formaliter animal.

SECTIO IV.

Utrum ens transcendat differentias, ubi abstrahi una ratio entis possit ab ente reali & rationis.

I. Dicendum, ens non realiter tantum, seu à parte rei, sed etiam ratione nostrâ differentias omnes transcendere, ita Aristoteles sec. præcedente citatus dicens, *idèd ens genus non esse quia in modis includitur illud contrahentibus*, quod de aliâ transcendentia quam reali intelligi necessariò debet, alioqui nec animal erit genus. Idem, citans Aristotelem, clarissimè docet Doctor Angelicus q. 1. de verit. art. 1. corp. ubi sic habet, *Illud quod primò intellectus concipit quasi notissimum, & in quo omnes conceptiones resolvit, est ens, & alia in hanc ipsam rem ibidem plurima adjungit.*

II. Ratio à priori: *perseitas* secundum ultimum sui est quid reale, & oppositum Chimææ, ergo formalissimè in se includit ens. Antecedens probatur, habet in se prædicatum repugnans Chimææ, ergo: antecedens probatur, habet quod sit proximè constitutum substantiæ, sed nulla Chimæra hoc habet, ergo habet prædicatum repugnans Chimææ, ergo *perseitas* formalissimè est quid reale, sicque in se involvit ens.

III. Recentiores aliqui, ut hujus vim argumenti declinent, *perseitatem* nihil in formali suo conceptu includere ajunt reale, sed esse conceptu præscindentem à *perseitate* reali & rationis, æqualiter de utraque prædicabilem: & idem affirmant de *Ente*, quod commune & enti reali esse volunt & rationis.

IV. Sed contrâ primò, in entibus rationis nec vera ratio entis nec *perseitas* invenitur, sed solum metaphorica, ergo ab iis & entibus realibus una entis vel *perseitatis* abstrahi ratio non potest, quod enim à pluribus abstrahitur, in omnibus verè reperiri & propriè debet. Confirmatur, idèd secundum Philosophos omnes à *risu* hominis & prati una abstrahi ratio nequit, quia *risus* non verè in prato, sed metaphoricè tantum reperitur, sed in entibus similiter rationis vera ratio entis aut *perseitatis* non invenitur, sed

solum metaphorica, ergo. Confirmatur secundò, hinc namque sequitur nulla esse Analogâ attributionis, nec æquivoca, saltem à consilio, sicque *canis* respectu cælestis & terrestris, *homo* respectu veri & picti, termini erunt univoci, quidni enim æquè homo verus cum homine *picto* univocè conveniet, ac cum *ficto* seu Chimærico?

Contrâ secundò, hinc enim sequeretur unam rationem Dei à Deo vero & falsis seu fictis abstrahi posse, sed hoc est falsum, ergo: sequela est clara, æquè enim ratio Dei Diis competit fictitiis, ac ratio entis entibus fictitiis. Quodd autem hoc sit falsum, constat, Dij enim ficti non sunt omnino Dij, sic namque semper loquuntur Prophetæ, Deum enim ajunt esse solum Deum, solum bonum, solum omnipotentem, sanctum, justum, & similia.

Dices, verum quidem id esse de Deo de quo loquuntur Prophetæ, non tamen de omni eo de quo id Logici affirmant. Contrâ, ergo alius est Deus Prophetarum, alius Deus Logicorum, eorum, inquam, qui alteri quàm Deo vero Dei notionem tribuunt. Nostra verò sententia eundem cum Prophetis colit Deum, nec alium agnoscit. Contrâ secundò, docent passim Scripturæ alios omnes præter verum Deum non esse Deos, ergo ratio Dei ab iis abstrahi non potest.

Dices, volunt Scripturæ non esse eos veros Deos, non tamen omnem iis Dei notionem abrogant. Contrâ, idem in Scripturis semper sonat Deus & Deus verus, nec unquam aliud quiddam Deus vocatur nisi cum addito Deus fictitiis, sicut nec quiddam ens simpliciter dicitur nisi verum, nec risus, nisi risus hominis.

Contrâ tertio, in adversariorum principiis, quorum plerique universale ex pluribus, vel omnibus singularibus compactum esse volunt, hæc propositio *Dominus*, vel *hic Deus est Deus* hac deberet ratione resolvi, *hic Deus est vel verus Deus, vel Jupiter, vel Mercurius, vel alius quispiam ex illâ præscorum Deorum sarragine*, sicut hæc propositio *Petrus* seu *hic homo est animal*, sic ab iis resolvitur, *est vel homo, vel equus, vel mus, vel leo, vel aliud quoddam ex animalibus*, quàm verò benè hoc sonet, & digne Deo, aliis judicandum permitto.

Probatur secundò, ens transcendere differentias. Per se & in alio seu *perseitas* & *inaleitas* quæ sunt differentia substantiæ & accidentis, non sunt composita metaphysicè, si enim essent composita metaphysicè, & rationem haberent in quâ conveniunt, & rationem in quâ differant, non essent conceptus simplices & indivisibiles, magis quàm homo, animal, aut substantia, nec essent primò diversa, nec se totis, seu se-ipsis different, se totis enim differre est nullam habere rationem in qua conveniunt, in qua etiam non differant. Non enim idèd dicuntur aliqua primò diversa quòd in nullo prædicato conveniant, hoc namque in nullis omnino rebus realibus reperitur, cum nullæ sint quæ non conveniant saltem in ratione entis, sed quòd nullam habeant in se prædicatum per quod cum aliis rebus conveniant, in quo etiam ab eisdem non differant, quod tamen cum convenientiâ persistit, si non perfectâ & univocâ, cum imperfectâ saltem & analogâ: si ergo sint conceptus simplices & se totis differant, non possunt unum habere conceptum in quo conveniant, & alium adæquatè distinctum in quo differant, ut est manifestum, sic enim per aliquid tantum sui differrent, & non se totis: ergo ens in ultimo conceptu *perseitatis* & *inaleitatis* imbibitur, & hæc non sunt conceptus ab ente adæquatè distincti.

V. Sequeretur unam rationem Dei abstrahi posse à Deo vero & fictis.

VI. Notio Dei non competit alteri, quàm vero Deo.

VII.

VIII. Quis sit scilicet hæc propositio. Hic Deus est Deus.

IX. Ostenditur ulterius ens transcendere differentias.

Quid sit aliqua esse primo diversâ.

SECTIO V.

Resolvitur questio circa Analogiam Entis.

I. Ratio entis abstracta est Analoga.

II. Hæc Analogia etiam in ipsa ratione entis abstracta relucet.

III. Quo modo conceptus Analogus debet esse partim eadem, partim diversa.

IV. In ipsa ratione entis abstracta relucet Analogia.

V. Id ipsum clarum adhuc declaratur.

Prima conclusio: Ens analogum est non univocum. Ratio est, quia ut duabus præcedentibus sectionibus ostendi, transcendit differentias, transcendentia autem tollit univocationem, & constituit Analogiam, facit enim ut in re per nomen significatâ exerceatur diversitas, ut jam probatum est.

Secunda conclusio: Hæc Analogia etiam in ratione entis abstractâ aliquo modo cernitur. Probat, omne superius respicit inferiora, ergo conceptus communis seu superioris mensura, penes ordinem quem ad inferiora dicit, est delumenda: sic ut sciamus res aliqua genus sit an species, videndum quænam & quo ordine respiciat inferiora, si enim inferiora respiciat numero tantum distincta, de quibus prædicetur in quid est species; si respiciat inferiora specie distincta, est genus, & sic de cæteris. Cum ergo conceptus entis diverso modo inferiora respiciat, quàm animal, vel ullum aliud genus, erit Analogum. Diversus autem hic modus est, quòd ens inferiora respiciat tanquam ratio postulans transcendere ratione nostrâ ultimas eorum differentias. Quare Angelus videns in actu præscindente rationem entis abstractam, diverso eam modo videt inferiora respicere quàm animal, & hoc habere prædicatum peculiare; quòd petat ratione etiam nostrâ, ut diversa sit in inferioribus formaliter: quod diversum est prædicatum ab omni ratione univoca, quæque in ipsa ratione entis relucet.

Dices, ratio Analoga debet esse partim eadem, partim diversa, prout eo nomine significatur, sed ratio entis abstracta non est partim eadem, partim diversa, sed omnino eadem, ergo. Respondeo distinguendo majorem, debet esse partim eadem partim diversa actu, prout illi conceptui objicitur, nego majorem; debet esse actu eadem, & aptitudine etiam ratione nostrâ diversa, concedo & eodem modo distinguenda est minor.

Ad Analogiam ergo sufficit, quòd hujusmodi sit conceptus qui ratione nostrâ diversus esse petat in inferioribus, hæc enim exigentia cum sit respectus essentialiter diversus ab omni respectu conceptus univoci (utpote qui hoc non petit, imò essentialiter petit contrarium) sufficit ad constituendum diversum essentialiter conceptum à conceptu univocorum, licet verò non semper sciamus ens, aut aliud Analogum inferiora diverso modo respicere ab univocis, nisi illud ad ea comparando, non tamen inde sequitur non respicere illa diverso modo, sicut genus abstractum diverso modo sua respicit inferiora, quàm species; aut differentia, licet id non sciamus nisi ea ad inferiora comparemus. Aliud ergo est esse Analogum, aliud sciri esse Analogum, sicut aliud est sciri esse aliquid genus, speciem, vel differentiam, aliud esse.

Non itaque in ente tantum per differentias contracto, sed in ipsa etiam ratione communi entis abstractâ; apparet aliquid, ratione cujus dici potest analogia, etiam in ipso conceptu communi. Quod præter dicta, ulterius sic declaratur: Verba in definitionibus non actum significant, sed potentiam, unde licet definitio Analogorum sit quorum nomen est commune, ratio verò substantia, per nomen significata partim eadem, partim diversa, intelligendum id est, non quòd necessarid ratio illa actu diversa sit, sed potentia, & sensus est, rationem Analogam illam esse, quæ aptitudine diversa est formaliter ratione nostrâ in inferioribus,

quod non competit univocis, imò petunt, ut dixi, oppositum, exigunt enim ut diversitas ratione nostrâ non in ratione per nomen univocum importatâ, exerceatur, sed per alium conceptum extraneum, ut ostensum est sec. 3, & 4.

SECTIO VI.

Solvuntur objectiones contra Analogiam entis.

Objicitur primò; in ratione entis abstractâ nulla apparet diversitas vel inæqualitas, ergo est univoca. Distinguo antecedens, nulla apparet diversitas actu alis, transeat antecedens; aptitudinalis, nego: hæc autem ad analogiam sufficit; ut diximus, cum diverso essentialiter modo sua respiciat inferiora, quàm conceptus, ullus univocus respiciat sua, nempe petens transcendere ultimas eorum differentias, sicque ratione nostrâ in illis diversa esse & inæqualis secundum rem per nomen significatam. Non est autem opus actualem diversitatem in ipsâ cerni ratione communi ut abstractâ, verba enim in definitionibus, ut dixi, non actum significant, sed aptitudinem, ut dictum est sectione quarta. Apparet tamen etiam in ratione communi sufficiens diversitas ad Analogiam, nempe aptitudinalis. Respondeo secundò, rationem illam entis in statu abstractionis Analogam esse partialiter, id est, habere alteram Analogiæ partem, nempe ut sit eadem, adæquata autem Analogia requirit ut ratio per nomen significata sit partim eadem, partim diversa ratione nostrâ, illud habet ratio entis in statu abstractionis, hoc in statu contractionis, & in hoc differt ab animali & aliis generibus, ut ostensum est sectione tertiâ & quartâ.

Objicit secundò, Scotus in 1. dist. 3. qu. 3. ultimæ differentie cujusque rei non sunt ens, ergo falsum supponimus dum ens asserimus esse Analogum, quia transcendit ultimas differentias. Antecedens probat, hoc differt compositio metaphysica à physica, quòd hæc resolvitur in suas partes possit, materiam scilicet & formam, quæ tamen non sunt in alias similes resolvable, illa autem in alias similes resolvitur potest, ut homo resolvitur in animal & rationale, ubi animal ulterius in suum resolvitur genus & differentiam potest. In hac tamen, inquit, compositio non est in infinitum procedendum, perveniri ergo tandem ad aliquas differentias debet, quæ non sint ens, sed modi tantum entis, & medium inter ens & nihil, seu quæ sint id tantum quo aliquid est ens, ac proinde sunt ens ut quo, non ut quod. Confirmatur, sumo duas differentias ultimas seu modos entis, vel conveniunt in ratione entis, & tunc in alio differunt, sicque non sunt ultimæ, vel in ratione entis non conveniunt, adeoque non includunt in se ens: hinc ergo conficitur, ens ultimas differentias non transcendere.

Ad argumentum simul & confirmationem Respondeo, nullum hic sequi processum in infinitum, licet enim differentie ultimæ seu modi conveniant in ente, ac proinde abstrahi ab iis possit ratio entis, non tamen ita, quin formalissimè ratione nostrâ in iisdem adhuc maneat, ac proinde non est præcisio adæquata, seu mutua, sed solum inæquata: ut autem processus daretur in infinitum, nova abstrahi deberet ratio, quæ antea non fuerat abstracta, & ab aliquibus saltem formaliter à quibus antea non fuerat abstracta, ut in homine contingit, à quo abstrahimus animal, deinde ab animali vivens, à vivente corpus, & sic de cæteris, ubi relinquimus differentias planè extra conceptum generum, ut latius explicatum est sec. 2. in solutione 3. objectionis.

I. Objectione entis abstracta nulla apparet diversitas.

Resp. apparet diversitatem aptitudinalem.

Secundò dicitur sufficere quod contracta, sit ratio nostrâ diversa.

II. Obicit, non debere hic procedi in infinitum, sed perveniri tandem ad aliquod, quod non sit ens, sed modus entis.

III. Resp. non procedi hic in infinitum, cum non abstrahatur nisi formaliter, sed eadem.

Ad

IV. Ad id quod additur differentias ultimas esse ens ut quo, est implicatio in terminis, quidquid enim existit, est aliquid, & consequenter ens ut quod, nempe quod tam veram habet existentiam atque quidquam aliud, unde est tam proprie ens atque aliud, ens enim idem sonat ac potens existere. Deinde modificatio est quoddam exercitium, quod proinde fundatur in ente, quod primus semper est cuiusque rei conceptus, & cuiuscunque exercitij, prius enim est existere quam quocunque modo operari. Ultimo & precipue, si modi isti seu differentiarum ultimae entis sint entia tantum ut quo, ergo conceptus quibus tribuunt denominationem entis, ut ab his modis distincti, nec sunt ens ut quod, nec ut quo: non ut quo, quia non sunt hi modi, non ut quod, quia hoc habent formaliter secundum hanc opinionem a modis, seu ente ut quo, sicut agens denominatur tale ab actione: si autem conceptus illi rationem entis haberent a se essentialiter, superflui essent hi modi, sicut quod esset album, aut agens per essentialiam, superflua in illo esset albedo, & omnis actio.

V. Obijciunt tertio, ergo modus per se idem est quod substantia, idem enim est ac ens per se, si essentialiter includat in suo conceptu ens: & idem est de esse in alio respectu accidentis. Respondeo, quoad rem conceptam idem dicere modum seu differentiam per se, ac dicit substantia, seu ens per se, & diversitatem solum esse ex parte modi concipiendi; explicitè scilicet in ordine ad potentiam existendi, vel tantum implicitè, non enim componitur substantia, ut saepe diximus, ex ratione entis & differentia per se, sicut homo ex animali & rationali, sed est unus conceptus simplex, & differentia per se habet formalissimè in se inclusam rationem entis, cum non sit nihil. Qua de causa inter ens & differentias ut communis fert philosophorum sententia, non datur compositio metaphysica.

SECTIO VII.

Vtrum dependentia unius ab alio tollat univocationem.

I. Requens est inter recentiores opinio Analogiam entis in dependentia consistere, quam, sententiam plurimum illustravit P. Suares d. 32. Metaph. s. 2. num. 14. & d. 38. s. 3. num. 16. eamque hodie ex recentioribus multi amplectuntur, licet tandem P. Suares s. illa tertiâ, num. 21. videatur in transcendentiam dilabi.

II. Asserit ergo hæc sententia, licet ratio entis proprie in Deo reperitur & creaturis, substantiâ & accidente, esse tamen, respectu illorum, Analogiam, quia prius à Deo participari petit quam à creatura, à substantia, quam accidente, Deus enim ens est essentialiter à creaturâ accidentis, creatura verò essentialiter ens per participationem. Substantia independens est ab accidente, accidens essentialiter pendet à substantiâ, utpote ens ens, est ergo creatura ens dependenter à Deo, accidens à substantiâ, sicque ratio entis prius descendere postulat ad Deum, quam ad creaturas, substantiam quam accidens.

III. Dicendum tamen, nullam dependentiam, seclusa transcendentia, Analogiam constituere conceptus communis; ita auctores pro transcendentia sect. 3. concl. 1. citati. Ratio à priori, nulla dependentia, seclusa transcendentia, efficere potest, ut ratio per nomen entis significata sit partim eadem, partim diversa in inferioribus, ergo nulla dependentia per se constituere potest Analogiam. Patet Antecedens, dependentia creaturæ à Deo, accidentis à substantiâ,

dependentia est omnium maxima, sed hæc seclusa transcendentia, non id præstat, ergo probatur minor, si ens differentias quibus ad Deum & creaturas contrahitur, non transcendat, esto prius peteret ad Deum descendere quam creaturas, non tamen descendit inæquale & diversum in ratione entis, sed tota diversitas exercetur in differentis, quæ, si ens eas non transcendat, sunt extra conceptum entis, & ens vicissim extra conceptum illarum, æquè ac animal extra conceptum suarum differentiarum, & è contrâ, ac proinde non magis inæquale erit ens per suas differentias, quam animal per suas, sicque diversitas tota non in formali ratione entis exercetur, sicut nec ibi in ratione formali animalis, sed in differentis tantum extrinsecis, & per aliquid enti adventitium.

At verò per transcendentiam diversitas exercetur in ipsâ ratione entis, etiam contracta. Cum enim exercetur in differentis formaliter, & differentiarum secundum ultimum sui sint formalissimè ens, differentiarum formalissimè per ens, sicque clarè constat quomodo eadem ratio entis per nomen illud significata sit ratione nostrâ eadem partim, partim diversa. Confirmatur, animal à parte rei necessariò vel rationale est, vel irrationale, formaliter tamen loquendo dici potest animal etiam contractum nec rationale esse, nec irrationale, quia rationalitas & irrationalitas sunt differentiarum animali extraneæ, & adæquatè extrinsecivum illius conceptum, & è contrâ, licet sint de essentiali conceptu hominis, equi, & aliorum animalium. Est proinde animal ratione nostrâ rationale vel irrationale tantum denominativè, idque quia non transcendit differentias, idem ergo erit in ente, si secludatur transcendentia.

Probatur tertio, si dependentia creaturæ à Deo, accidentis à substantia rationem entis reddat partim diversam in inferioribus, ergo quævis dependentia diversitatem, saltem aliquam, in ea ratione efficiet, licet non tantam, diversitas enim sequitur dependentiam, & pari cum illâ passu procedet, sed non certitur in rebus creatis hæc inæqualitas ubicunque invenitur dependentia, ergo.

Dices, ideò dependentia creaturæ à Deo diversitatem causat & inæqualitatem, quia est in causâ ut Deus sit ens simpliciter, juxta illud Exod. 3. v. 14. Ego sum qui sum, hoc est, sum ens absolute & simpliciter, creaturæ verò sunt ens veluti secundum quid, & respectu Dei sunt quasi non essent. Contrâ primò, non ita sunt quasi non essent, quin sint verè & proprie entia, ut supra ostensum est. Contrâ secundo, hoc quod est Deum esse ens simpliciter & à se, creaturam autem secundum quid & per participationem, solum arguit Deum ens esse perfectissimum ratione suæ differentiarum, vel quasi differentiarum, omne creatum esse ens imperfectum ratione suæ differentiarum minùs perfectæ ac limitatæ; hæc tamen differentiarum in hac sententia sunt æquè extra conceptum entis, ac animal extra conceptum rationalis & irrationalis.

Quartò probatur conclusio quibusdam instantiis; ratio partis physicæ esset Analoga materiæ & formæ, cum forma materialis eodem ferè modo à materiâ pendeat quo accidens à substantiâ. Potentia item vitalis ut sic potentis appetitivis & apprehensivis, actus vitalis intellectioni & amoris, intellectio apprehensio, iudicio, & discursui forent Analoga, prius enim rationem potentiarum intellectus participat quam voluntas, quia hæc ab illo dependet non è contrâ, & ratio actus prius descendit, & ad actum intellectus contrahitur, quam voluntatis. Apprehensio nis, quam iudicij. In istis proinde constitueretur Analogia, quod tamen ab omnibus negatur.

Ratio est, quia dependentia sola non facit rem partem eandem, partim adventivam.

IV. Transcendentia verò facit diversitatem in ipsâ ratione entis.

V. Sequitur plurimè esse Analogiam, quæ tamen sunt univocata.

VI. Summa dependentia creaturæ à Deo non facit diversitatem in ratione entis, seclusa à transcendentia.

VII. Ratio partis physicæ, potentia, & actus vitalis sunt Analoga.

Nec

VIII. Nec obstat quod in his sit mutua dependentia.

Nec dicas non urgere hæc exempla, quia sunt de correlativis, quæ à se mutuo pendent, mutua autem dependentia tollit Analogiam, quippe quæ consistit in dependentiâ unius ab alio simul cum independentiâ alterius ab illo. Contrâ, substantia & accidens pendent à se mutuo, substantia enim essentialem dicit ordinem ad accidentia possibilis, non minus quam potentia vitalis ad actum. Imò P. Suarez relationem ponit transcendentalem Dei ad creaturas, ergo hic etiam est mutua dependentia.

IX.

Nec ad Analogiam sefficientia cum independentiâ in eodem genere.

Dices, non quamcunque dependentiam sufficere ad Analogiam, sed eam solam cum una pendet ita ab aliâ, ut aliud in eodem genere ab aliquo tertio ulterius non pendeat, sicut accidens pendent à substantiâ in genere causæ materialis, quo in genere substantia est omnino independens, licet pendeat à Deo in genere causæ efficientis: actus autem vitalis è potentia pendet in genere causæ materialis & efficientis. Contrâ, forma in genere causæ materialis pendent à materiâ, ita ut materia in eodem genere à nullo pendeat, ergo ibi saltem erit hæc Analogia.

SECTIO VIII.

Inferuntur quedam circa Analogiam entis.

I. Ens est Analogum etiam respectu eorum quæ tantum numero distinguuntur.

Infero primò, ens non respectu hominis tantum, lapidis, & leonis genereque aut specie distinctorum, Analogum esse, sed respectu Petri etiam & Pauli, & quorumcunque aliorum solo numero differentium. Ratio est, quia transcendit ultimas eorum differentias, ac proinde differunt formaliter per ens, nec enim est necessarium ad Analogiam ut sit inæqualitas, quam non semper in individuis ejusdem speciei reperiri probabiliter censent multi, sed sufficit diversitas quæ nunquam deest, cum unumquodque individuum suam necessariò habeat differentiam numericam, per quam diversum constituitur ab alio.

II. Transcendentia non facit ut concipiatur.

Infero secundò, licet Enstrascendat differentias, non tamen in omni re quam cogitamus, concipimus ens explicitè, seu rem illam ut ens, vel ut aptum existere, sed implicitè tantum, sicut cum concipimus animal, non concipimus explicitè in eo ratio-

nem corporis, hoc est, non concipimus expressè illud quod consideramus, esse corpus, sed si supra objectum reflectamus, & penitus illud intueamur, advertemus menti nostræ objectam verè fuisse rationem corporis, dum animal concipiebamus, non tamen objectam fuisse rationem rationalis, quia corpus in animali necessariò & essentialiter includitur tanquam formale ipsius constitutum, in quo tamen non includitur formaliter rationale, conceptus enim formalis animalis non constituitur per conceptum rationalis, si tribuamus singulis singularis. Ens verò includitur in omni omnino re, qua de causa ait Aristoteles, *superflue poni ens in definitionibus rerum*, quia scilicet intrinsecè in omni genere & differentia reperitur.

III. Compositio metaphysica nullam accipit imperfectionem.

Infero tertio, compositionem metaphysicam nullam arguere imperfectionem, sicque non esse cur Deo negetur. Licet enim compositio physica Deo competere nequeat, utpote summæ Dei simplicitati repugnans, illa tamen quæ merè est per intellectum, tantum abest ut imperfectionem sonet, ut potius arguat perfectionem, varia enim prædicata & perfectiones rei illi inesse denotat.

IV. Quo sensu ratio entis abstracta à Deo & creaturis, est simplicior.

Infero quartò, hinc sequi, nullam habere vim quod afferunt aliqui ad probandum unam abstrahi rationem entis non posse Deo & creaturis communem, quodd nimirum ens sic abstractum, foret Deo simplicius. Respondeo enim si per simplicius intelligant esse rationem illam entis quid Deo abstractius, nihil inde sequi incommodi, etiam si concedatur. Si verò per simplicius, intelligatur minus habens compositionis physicæ, falsum est, Deus enim ut metaphysicè, ob infinitas quas in se complectitur perfectiones, virtualis maximè est & multiplex, ita physicè unus maximè est & simplex, rerumque omnium creaturarum perfectiones modo infinite perfectò, in se indivisibiliter complectens.

V. Ens prædicatum omnium metaphysicorum est imperfectissimum.

Infero quintò, Ens conceptum omnium Metaphysicorum conceptum esse imperfectissimum. Ratio est clara, nam quicumque alius conceptus in se includit ens, ergo illam, quantumcumque est, entis in se perfectionem continet, & suam superaddit. Unde & in compositione metaphysicâ; comparari hoc nomine solet materiæ primæ in compositione physicâ, quæ formæ etiam imperfectissimæ in perfectione cedit.

DISPUTATIO XLI.

In libros Perihermeneias. De Nomine, Verbo, & Propositione.

DE his omnibus fusè dictum est in Introductione ad Logicam, dist. 5. & 6. quare nihil hic superest circa illa in præsentia discutien-

dum. Tractatum verò de signo, cum multa in se scitu digna contineat, quæque Tyronum captum superent, in hunc locum rejeci.

DISPUTATIO XLII.

De Signo.

ANGELI suos ad se invicem immediatè conceptus dirigendo, summâ facilitate, expeditione, dexteritate loquuntur. Anima in corpore velut quodam ergastulo conclusa, ut nihil nisi sensuum ministerio recipit, ita non nisi organi ali-

cujus corporalis operâ, & signis quibusdam externis sensa sua exprimit. Hinc à naturâ lingua homini data, index animi, internarum cogitationum ac mentis interpres. Muri manibus loquuntur, oculis, capite, & (ut est ingeniosa necessitas) vix ulla corporis

Cur lingua homini à natura data.